

УДК 331.69

УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

І.М. Кринько, О.О. Федоренко

Київський національний університет технологій та дизайну

В статті розглянуті методи управління охороною праці в ринкових умовах з метою виявлення, оптимізації та контролю можливих ризиків на підприємстві.

Ключові слова: ризик, оцінка професійного ризику, виробничий травматизм

Управління охороною праці на підприємстві повинно бути спрямоване на те, щоб кожний керівник, особливо малих підприємств, фірм тощо міг заздалегідь знаходити й усувати можливі причини нещасних випадків, профзахворювань, аварій і пожеж, а не витрачав час і величезні гроші на ліквідацію їх наслідків.

В умовах командно-адміністративної системи працезохоронна діяльність обмежувалася рамками, що визначалися органами управління вищого рівня. Впровадження на сучасному етапі розвитку економіки України ринкових стосунків між товаровиробниками істотно відбивається на структурі, взаємозв'язках і роботі виробничих ділянок і відділів охорони праці.

Наше суспільство стурбоване станом робіт із захисту здоров'я і життя людини від впливу природних, техногенних, антропогенних, економічних, біологічних та інших небезпек, що обумовлено, у першу чергу, збільшенням кількості факторів ризику у всіх сферах життєдіяльності. Людина в охороні праці – це не тільки об'єкт турботи, але і головний фактор ризику. За даними комітету Верховної Ради з питань соціальної політики, за останні 7 років на підприємствах України рівень травматизму залишається дуже високим, а за деякими показниками він навіть зріс, наприклад, вага травм у середньому по країні збільшилася з $K_T = 20,4$ до $K_T = 28,9$ або в 1,4 рази [1].

Вивченню і дослідженню проблем ризику наприкінці ХХ ст. почали приділяти велику увагу. В останнє десятиріччя вони у всезростаючому масштабі почали висвітлюватися у вітчизняній періодичній пресі, підручниках і монографіях. Це пов'язано також з тим, що у 1999 р. був прийнятий міжнародний стандарт OHSAS (Occupational Health and Safety Assurance System) (серія «Система керування охороною здоров'я і безпекою праці»), що впроваджується у європейських країнах, включаючи Польщу і Росію [2].

Оцінка ризику проводиться з метою підвищення ефективності охорони праці й належного обґрунтування профілактичних заходів. Слід враховувати, що «повна» безпека недосяжна, завжди існує залишкова небезпека (ризик), пов'язана із можливістю виникнення події та нанесення шкоди (збитків). Вважається, що безпека забезпечується, якщо фактичний ризик не перевищує прийнятного ризику або відсутній неприпустимий ризик. Особливо це стосується легкої промисловості, так як в ній працює біля 80 % жінок та молоді.

Постановка завдання

Мета статті – визначення методів управління охороною праці в ринкових умовах з метою виявлення, оптимізації та контролю можливих ризиків на підприємствах.

Об'єкт та методи дослідження

Об'єкт дослідження – методи управління охороною праці в ринкових умовах з метою виявлення, оптимізації та контролю можливих ризиків на підприємстві.

Контроль, облік, аналіз, звітність, аудит, моніторинг – функції управління, призначені для з'ясування фактичного стану і виконання завдань з охорони праці, прийняття рішень щодо визначення і включення заходів охорони праці в плани робіт.

Результати досліджень та їх обговорення

Категорію «ризик» можна визначити, як один з видів небезпеки, як сукупність явищ, подій, реалізація яких здатна нанести шкоду або потенційно можливі втрати суб'єкту [3, 4]. З позицій безпеки життєдіяльності і охорони праці ризик є критерієм реалізації небезпеки у часі і просторі, а також критерієм шкоди, що заподіюється здоров'ю людини. Ризик визначається [4] як імовірність нанесення шкоди з урахуванням її важкості, тобто тут враховується імовірність настання події (шкоди) і її важкість (ризик дорівнює імовірності, помноженій на важкість). Ризик також ототожнюється з імовірністю підвищеної небезпеки, тобто ризик – ступінь імовірності небажаної дії, що може відбутися у визначений час за певних умов на території об'єкта підвищеної небезпеки і/або за його межами.

Для оцінки ризику на підприємстві чи в організації перш за все необхідно визначити політику безпеки, яка спирається на концепцію виробництва в умовах безпеки [5]. Умовою досягнень цілей політики є реалізація таких завдань: впровадження системи запобіжних заходів, відповідна професійна підготовка та підвищення свідомості працівників; моніторинг стану безпеки: постійний цілодобовий контроль; удосконалення системи безпеки та її адаптація до нових загроз та вимог оточення.

Організація безпечної діяльності забезпечується такими методами:

- створення психологічного налаштування на безпеку;
- стимуляція безпечної діяльності;
- навчання безпечної діяльності;
- правила як засіб обмеження діяльності від небезпеки;
- виховання безпечної поведінки;
- контроль за виконанням правил.

Створення психологічного настрою на безпеку є одним із методів підвищення рівня індивідуальної захищеності працюючих. Головною роллю в рішенні цієї задачі відіграє створення правильного ставлення керівництва підприємства до питань безпеки на виробництві [6, 7].

Охорона праці також пов'язана із системою ризиків, зумовлених нещасними випадками і професійними захворюваннями. У зв'язку з цим, ризик в працезахоронній діяльності – це імовірність (можливість) реалізації небезпеки у виробничих умовах, і вона характеризується відповідними цій діяльності видами ризиків. Існуючі ризики різноманітні і можуть бути розділені на безліч категорій. У ризикології важливе місце належить класифікації ризиків. Складність класифікації ризиків полягає в їхньому різноманітті та у наявності взаємозв'язків з іншими поняттями. У загальному виді класифікація – це система співпорядкованих понять у якійсь галузі знань, складена на основі урахування загальних ознак об'єктів і закономірних зв'язків між ними. Класифікація дозволяє структурувати систему ризиків, здійснювати їх вибір, визначати послідовність рішень на основі класифікаційних ознак, орієнтуватися у різноманітті об'єктів і є джерелом знань про них.

Класифікація ризиків здійснюється на вербальному рівні [1], хоча відомі результати досліджень, у яких мова йде про доцільність використання кластерного аналізу для виділення окремих ризиків у визначеній сфері діяльності. Існує безліч підходів до класифікації ризиків. Найбільш загальні їх принципи дозволяють виділити ризики, пов'язані із: господарською діяльністю; особистими якостями роботодавця і працівників; нестачею інформації про стан зовнішнього середовища.

Ризик може бути припустимий і неприпустимий [6, 1]. У стандарті ОШАЗ 18001 термін «безпека» визначений як відсутність неприпустимого ризику, тобто працівник повинен знати, які заходи безпеки слід застосовувати, щоб рівень ризику знаходився в

межах припустимого. На підприємстві і керівники робіт і працівники повинні вміти ідентифікувати та оцінювати ризик.

Існує багато методів оцінки професійного ризику на робочих місцях:

- класична методика [8] (Британський стандарт В8-8800). За цією методикою оцінка професійного ризику здійснюється за формулою:

$$R = P \cdot S$$

де R – професійний ризик; P – ймовірність події; S – тяжкість наслідків.

Така методика ідентифікації та оцінки професійного ризику може бути застосована для прийняття рішення про можливість розпочати будь яку роботу або вжити заходів щодо зниження категорії ризику. Так відбувається управління ризиком.

- граф оцінки ризику [9]. Ця методика оцінює професійний ризик за формулою:

$$R = S \cdot E \cdot B \cdot P$$

де R – ризик; S – очікувана шкода; E – експозиція; B – захист від небезпеки; P – ймовірність дії небезпеки.

- методика Risk Score [3]. За цією методикою професійний ризик визначається за формулою:

$$R = S \cdot E \cdot P,$$

де R – ризик; S – потенційні втрати; P – ймовірність.

На підставі цієї методики підприємство може залежно від матеріальних та інших можливостей встановлювати категорії витрат.

Висновки

Таким чином, сучасна система управління охороною праці повинна спиратися на ідентифікацію небезпек і оцінку ризиків. В умовах ринкової економіки не допускається будь-який не врахований ризик. Дослідження, виконанні в Україні, дозволяють повному розглянути питання комплексної оцінки професійного ризику на основі кластерного аналізу для виділення окремих ризиків у визначеній сфері діяльності і методики формування плану заходів щодо попередження виробничого травматизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є.П. Желібо, Н.М. Заверуха, В.В. Зацарний ; за ред. Є.П. Желібо. - К. : Каравела, 2010. – 344 с.
2. Гогіташвілі Г.Г. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними

- стандартами: навч. посіб. / Г.Г. Гогіташвілі, Е.Т. Карчевська, В.М. Лапін. – К. : Знання, 2007. – 368 с.
3. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент / И.Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 192 с.
 4. Буянов В.П. Рискология: управление рисками / В.П. Буянов, К.А. Кирсанов, Л.А. Михайлов. – М.: Экзамен, 2003. – 382 с.
 5. Ліпкан В.А. Безпекознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.А. Ліпкан. – К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2003. – 208 с.
 6. Бегун В.В. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки) / В.В.Бегун, І.М.Науменко. – К.: «Фенікс», 2004. – 328 с.
 7. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник / [Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін.] ; за ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
 8. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці : підручник для студ. вищ. навч. закладів / В.Ц. Жидецький . – Львів: Українська академія друкарства, 2006. – 336 с.
 9. Катренко Л.А. Охорона праці : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л.А. Катренко, Ю.В. Кіт, І.П. Пістун. – Суми : Університетська книга, 2009. – 540 с.

И.М. Крынько, А.А. Федоренко

Управление охраной труда и определение рисков на предприятии

В статье рассмотрены методы управления охраной труда в рыночных условиях с целью выявления, оптимизации и контроля возможных рисков на предприятии.

Ключевые слова: *риск, оценка профессионального риска, производственный травматизм*

I.M. Krynko, A.A. Fedorenko

Safety management and risk determination for enterprise

In the article the methods of safety management in market conditions in order to identify optimize and control risks in the enterprise were considered.

Keywords: *risk, assessment of occupational risk, occupational injuries*